
Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2022:5

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på svenskt teckenspråk

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala 16 juni 2022

Antje Jackelén

Helén Ottosson Lovén

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I enlighet med regleringen i kyrkoordningen beslutar kyrkomötet vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. En översättning av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I föreligger och läggs här fram för kyrkomötet för beslut. Skrivelsen beskriver innehållet i översättningen och hur översättningsarbetet gått till. Översättningen är

- ♦ Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk, i urval.

Innehåll

1 Förslag till kyrkomötesbeslut.....	3
2 Bakgrund och överväganden	3
2.1 Sammanfattning	3
2.2 Reglering och policy	3
2.3 Teologiska perspektiv	4
2.4 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk, i urval	4
2.4.1 Arbetssätt och teologisk granskning	4
2.4.2 Språkliga överväganden.....	5
2.4.3 Redigeringsprinciper.....	6
3 Konsekvenser för barn	6
3.1 Barnkonventionen	6
3.2 Svenska kyrkan och barnets rätt till kultur och andlighet	6
Bilaga 1 Tidsplan för översättningar	8
Bilaga 2 Uppgifter om översättare av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk, i urval	9
Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll.....	10

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att från och med pingstdagen 28 maj 2023 får översättningen av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I till svenskt teckenspråk i urval användas i Svenska kyrkan.

2 Bakgrund och överväganden

2.1 Sammanfattning

Den översättning av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I (kyrkohandboken) till svenskt teckenspråk i urval som nu läggs fram är en översättning som ska fungera i Svenska kyrkans kyrkoliv.

Kyrkostyrelsen fastställde redan 14 juni 2012 att den nationella nivån ”svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker”.

Kyrkohandboken består, förutom av de liturgiska texterna, av en inledning, övergripande anvisningar, löpande anvisningar i den liturgiska texten samt anvisningar inför varje kyrklig handling Dop, Bikt, Konfirmation, Vigsel och Begravning. Till vissa av de kyrkliga handlingarna finns det ytterligare ordningar till exempel dop i krissituation eller begravningsgudstjänst för dödfött barn.

Översättningen innebär att kyrkohandboken är översatt i urval så att en fullständig högmässa ska kunna firas och att de kyrkliga handlingarna: Dop, Bikt, Konfirmation, Vigsel och Begravning kan firas fullt ut. Teologiska överväganden har varit en integrerad del av översättningen.

I bilaga 1 finns en samlad tidsplan för alla pågående översättningar av Svenska kyrkans gudstjänstböcker, inklusive den som nu är aktuell för beslut.

I bilaga 2 framgår det vilka som deltagit i översättningsarbetet.

2.2 Reglering och policy

Enligt kyrkoordningen är Svenska kyrkans gudstjänstböcker Bibeln, Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken och En liten bönbok (18 kap. 1 §).

I enlighet med regleringen i 18 kap. 8 § kyrkoordningen beslutar kyrkomötet vilka översättningar till andra språk av Svenska kyrkans gudstjänstböcker som får användas i Svenska kyrkan. Av 57 kap. 5 § kyrkoordningen kan indirekt utläsas att församlingar behöver beakta de språk som talas i församlingen för att fullgöra sin grundläggande uppgift.

Efter reformationen har Svenska kyrkans psalmbok och kyrkohandbok helt eller delvis funnits på andra språk än svenska. Syftet har varit att språkliga minoriteter inom Svenska kyrkan ska få möjlighet att använda sitt eget språk.

Det svenska teckenspråket har också ett särskilt skydd som regleras i språklagen (2009:600). Dövas och hörselskadades rätt till teckenspråk är tryggad, eftersom Sverige ställt sig bakom åtagandena i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I policydokumentet En flerspråkig kyrka – policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska (Svenska kyrkan 2010) står följande under ”Utgångspunkter” (s. 7):

Svenska kyrkan har, i kraft av den evangelisk-lutherska traditionen, under flera hundra år firat gudstjänst och utövat själavård på flera språk. I denna tradition spelar folkspråket/modersmålet en central roll som bärare och förmedlare av kyrkans liv och tro. En öppen folkkyrka med demokratisk organisation måste garantera människor med olika språklig, kulturell eller nationell bakgrund möjlighet till delaktighet och inflytande i kyrkans liv. Då verksamheten i Svenska kyrkan är rikstäckande, är det en utmaning att fullgöra den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission på olika språk, även i församlingar där representanterna för de olika språkliga grupperna inte är så många.

I ett av målen i samma dokument (s. 18) tydliggörs att det är den nationella nivån som har ansvar för att översätta Svenska kyrkans gudstjänstböcker: ”Den nationella nivån svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker.” Målen i policydokumentet beslutades av kyrkostyrelsen 14 juni 2012.

2.3 Teologiska perspektiv

Urvalet har styrts av de grundläggande perspektiv som präglar kyrkohandboken:

- ◆ **Inklusivitet** – Detta handlar om respektive språks användning av grammatiskt genus och könsneutrala pronomen, om delaktighet och om relationen mellan vardaglighet och högtidsspråk.
- ◆ **Bibelanvändning** – Bara en liten del av bibeln finns i etablerad översättning på svenskt teckenspråk. Därför är endast ett begränsat antal bibeltexter översatta för varje kyrklig handling.
- ◆ **Barnperspektiv** – Barnperspektivet har i första hand handlat om textval så att barn kan förstå och känna igen sig. Urval har gjorts med alternativ för barn i alla gudstjänster så att dessa går att fira med barn närvarande och aktivt deltagande.
- ◆ **Delaktighet** – I kyrkohandboksarbetet handlar delaktighet om församlingens medverkan, här handlar hela översättningen om delaktighet för den som enbart använder svenskt teckenspråk.

Utifrån de givna förutsättningarna följer de översatta texterna de grundläggande principerna för kyrkohandboken så långt det är möjligt.

2.4 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk, i urval

2.4.1 Arbetssätt och teologisk granskning

Översättargruppen har bestått av tre personer. Två hörande med tjänst i Svenska kyrkan och med mångårig erfarenhet av teckenspråkigt arbete. Den tredje personen är döv teckenspråkig lingvist.

Översättningarna har prövats av översättarna som själva är aktiva i Svenska kyrkans teckenspråkiga gudstjänstliv och korrigerats efter prövning. Den teologiska granskningen är genomförd genom att en teologisk sakkunnig i samspel med översättarna diskuterat materialet och dess direktiv.

Då svenskt teckenspråk har sin specifika karaktär och sin specifika grammatik påverkar det också stundtals teologin. Liksom på finska är konstruktionen i den

trinitariska formeln med ett inledande Guds följt av kolon, problematiskt att använda då det uppfattas som fyra gudsaspekter. Följaktligen presenteras här två varianter i stället för tre av den trinitariska formeln.

I svenskt teckenspråk används inte tempusböjningar, när i tid något sker eller har skett markeras på annat sätt. Det gör att instiftelseordens inledning ”Den natt då han blev förrådd...” inte kan översättas rakt av, det behövs ett tecken som markerar förfluten tid för begriplighetens skull. Det som tecknas är *förut natt då Jesus bli förrådd*. Här har det även varit nödvändigt att lägga till namnet Jesus eftersom personliga pronomen utgörs av pekningar. Och utan att först ha gjort en referensmärkning, det vill säga att ha gett Jesus en plats, så blir en pekning obegriplig.

I Herrens bön blir tecknet för komma i ”Låt ditt rike komma” (= anlända, upprättas) problematiskt att använda. Beroende på vad eller vem som kommer så varierar både själva handformen och val av riktning för tecknets rörelse. I stället har tecknet skapa använts för att visa på att Gudsriket ska upprättas. Tidigare översättning har endast använt tecknet för öka i betydelsen växa i mängd/breda ut sig.

När vinet och brödet markeras i instiftelseorden har traditionen varit att markera utdelandet genom att dela ut brödbit efter brödbit till flera personer i en ring, likadant med vinet – bågaren har förts fram och tillbaka flera gånger i en halvmåneformad rörelse. Här bryts brödet itu och delas ut en gång och bågaren ges neutralt rakt fram.

I den tidigare översättningen av Välsignelsen översattes ”vände sitt ansikte till er” med tecknen för att se var och en. Här används tecknen för att ansiktet vänds kompletterat med att se var och en.

Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk, i urval, består av ett antal inspelade digitala filmer. Översättningen föreslås tas i bruk 28 maj 2023 och den kommer att kunna ses och laddas ned genom Svenska kyrkans webbverktyg för gudstjänstarbete.

2.4.2 Språkliga överväganden

Tecknade språk kan beskrivas som visuella – gestuella. De uppfattas med synen och produceras med händerna. Tecknen utgörs av händernas form, rörelser och läge. Men även rörelser med munnen, ansiktet, ögonen, huvudet och överkroppen ingår i språkproduktionen. Dessa icke-manuella signaler fungerar som grammatiska markörer på olika nivåer i språket, bland annat när det gäller satskonstruktioner.

Det tredimensionella rumsliga området framför den tecknande ingår också och kan ha en referens- och textbindande funktion. Vissa teckens riktningar eller positioner i kombination med blickriktning, överkroppens position, huvudets vridning och så vidare, påverkas av hur teckenrummet används och vilka referensmärkningar som har gjorts i texten. Tecknade språk saknar skriftspråk.

Svenskt teckenspråk är ett språk som uttrycks i en helt annan språklig dräkt än den lyssnande – talande modaliteten – som svenskan utgör. Insikten om denna princip har varit ledande genom hela översättningsarbetet.

Det finns en språklig variation som är beroende av variabler som ålder, kön och geografisk hemvist. På de fem orter i Sverige där det funnits specialskolor för döva och hörselskadade märks ibland olika teckenval för samma ord och sannolikt har även dövprästernas val av tecken i till exempel konfirmationsundervisningen haft inflytande över de tecken som etablerats i olika regioner. Som exempel kan nämnas att det finns flera tecken för konfirmation, nattvard, gudstjänst, mässa, jungfru, kristen, korsfäst och så vidare.

Att tecknen skiljer sig geografiskt utgör dock ingen skillnad för betydelsen. Här har i översättningen valts en variant av respektive tecken och det vore inte fel av

kommande användare av kyrkohandboken att välja ett annat tecken som är vanligare i församlingsgemenskapen på den ort som verksamheten bedrivs. Därför är vissa teckenval i denna översättning inte att betrakta som strikt normerande.

2.4.3 Redigeringsprinciper

Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk är i urval och ska ses som ett komplement till kyrkohandboken. Eftersom den som använder svenskt teckenspråk kan läsa svenska så är inga av de inledande texterna eller de anvisningar som följer med kyrkohandboken översatta. I de kyrkliga handlingarna är ett begränsat antal bibeltexter översatta för varje gudstjänst.

3 Konsekvenser för barn

3.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, antogs av FN:s generalförsamling 20 november 1989. Den syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Bland annat ska barnets bästa komma i främsta rummet i alla åtgärder som rör barn. Konventionen definierar barn som varje människa under 18 år och innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

- ◆ **Artikel 2** handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.
- ◆ **Artikel 3** anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- ◆ **Artikel 6** understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikelken handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- ◆ **Artikel 12** lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Även **artikel 30** är viktig i detta sammanhang då den lyfter fram att barn som tillhör minoriteter eller urfolk har rätt till sitt språk och en kulturell identitet. Och till slut lyfter **artikel 31** fram barns rättighet att delta i det kulturella och konstnärliga livet och det uppmuntras att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.

3.2 Svenska kyrkan och barnets rätt till kultur och andlighet

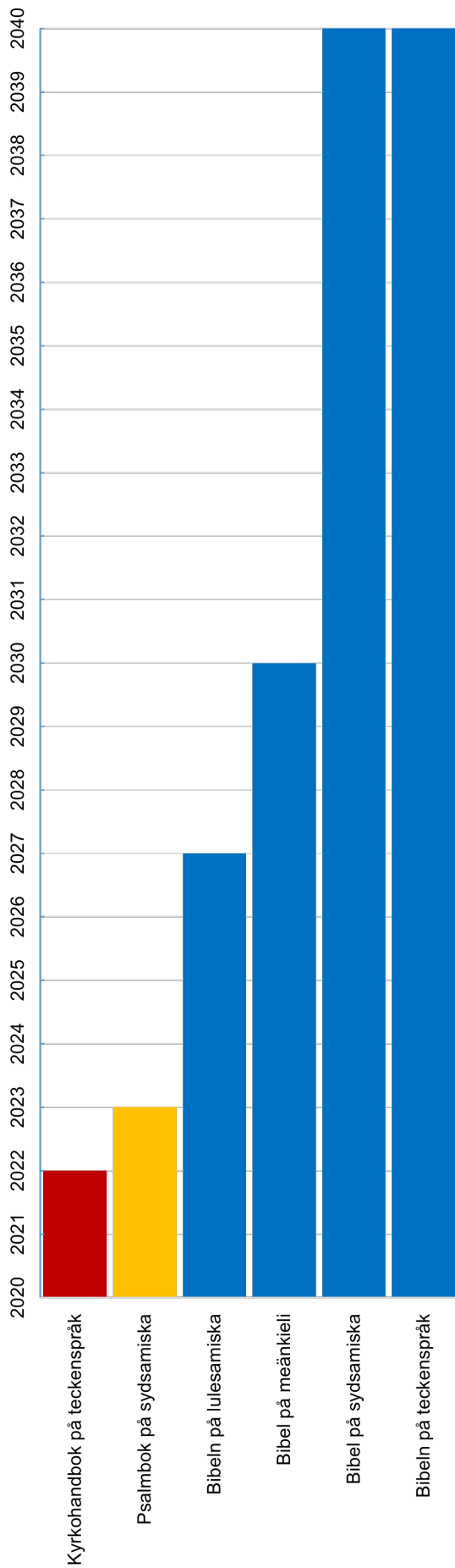
Svenska kyrkan har en viktig roll som bärare, vårdare och förmedlare av både det materiella och det immateriella kyrkliga kulturarvet som bibeln och psalmboken är en del av. Att ha möjlighet att delta i gudstjänst på det egna språket, till exempel genom att ta del av evangeliet på det egna språket, bör befrämjas över hela landet, inte minst för barn och unga som är i stort behov av fler arenor för sitt minoritetsspråk. Svenska kyrkan har en unik position genom att finnas även på platser där annan verksamhet på minoritetsspråk centraliserats.

Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk ger en god förutsättning för gudstjänstliv för döva, hörselskadade och övriga teckenspråkiga. Denna översättning spelar en viktig roll för att understödja minoritetens engagemang och intressen i kyrka och gudstjänstliv och för att främja och synliggöra minoritetens identitet. Det har en stor betydelse för barn och ungas identitetsutveckling och livsmod.

KsSkr 2022:5

Bilaga 1 Tidsplan för översättningar

Översättningar av kyrkans gudstjänstböcker till nationella minoritetsspråk

Bilaga 2 Uppgifter om översättare av Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I på svenskt teckenspråk, i urval

KsSkr 2022:5
Bilaga 2

- Akar Holmgren, stiftsdiakon Härnösands stift, teckenspråks- och dövblindtolk.
- Barbro Lilja Brattgård, teckenspråkspräst, stiftsadjunkt Skara stift.
- Mats Jonsson, tidigare universitetsadjunkt Stockholms universitet, teckenspråkslärare, översättare.

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 16 juni 2022.

Närvarande: Antje Jackelén, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Daniel Tisell, Amanda Carlshamre, Jesper Eneroth, Marjut Ervasti, Nils Gårder, Marie Johansson, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Olle Reichenberg, Erik Sjöstrand och Margareta Winberg samt tjänstgörande ersättarna Carin Jakobsson och Karl-Gunnar Svensson.

Föredragande: avdelningschef Karin Sarja, enhetschef Ann-Katrin Bosbach och stiftsdiakon Akar Holmgren.

Kyrkostyrelsen beslutade i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2022:5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan på svenskt teckenspråk.